folk/ed. Derg, 2022; 28(3)-111. Sayı/Issue -Yaz /Summer
DOI: 10.22559/folklor.2022

Araştırma makalesi/Research article

Appanah'ın Göç ve Şiddet Temalı Çoksesli Romanı: *Tropique de la Violence*

Appanah's Polyphonic Novel Themes of Migration and Violence: *Tropic of Violence*

Tülin Kartal Güngör*

Öz

Çağdaş Frankofon yazınının önemli temsilcilerinden Morituslu yazar Nathacha Appanah, yapıtlarında genellikle kimlik, yabancılaşma, sürgün, göç ve şiddet gibi çağımızın karmaşık ve çoksesli dünyasını yansıtan temaları ele alır. 2016 yılında yayımlanan *Tropique de la Violence* adlı romanı okuru, Mayot Adasında Gazze adı verilen bölgedeki suç dünyasının içine çeker. Göç, şiddet ve yabancılaşma temalarının işlendiği çoksesli bir anlatı yapısına sahip olan yapıtta beş farklı anlatı kişisi öz bilinçleriyle okura seslenir. Romanın anlatı kişileri; duyular, nesneler ve evrensel uzam betimlemeleriyle şiddete ve göçe ilişkin toplumsal ve kültürel belleği harekete geçirecek unsurları etkili biçimde kullanırlar. Göç ve göçmen kavramının tarihsel boyutuna da dikkat çekilen romanda göçün toplumsal bellekteki farklı anlamsal çağrışımlarına yer verilir. Okuru suçtan ziyade suça iten

Geliş tarihi (Received): 31-02-2022 – Kabul tarihi (Accepted): 24-06-2022

* Doç. Dr., Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Fransız Dili ve Edebiyatı/ Ankara Hacı Bayram Veli University French Language and Literature. tulin.kartal@hbv.edu.tr. ORCID 0000-0002-1493-4045

psikolojik veya sosyal etkenler üzerinde düşünmeye iten yazar, şiddetin kültürel ve yapısal boyutuna vurgu yapar. Appanah, karşıtlıklarla kurduğu bu anlatı evreniyle gerçeklik algısındaki yanılsamaları gösterir. Bakhtin ve Kristeva'nın çokseslilik kuramı çerçevesinde, metinde çokseslilliği sağlayan unsurlara dikkat çekilen bu çalışmada roman karakterleri aracılığıyla göç ve şiddet temalarının nasıl ele alındığı incelenmiştir.

Anahtar sözcükler: *Nathacha Appanah, çokseslilik, göç, şiddet*

Abstract

Mauritian author Nathacha Appanah, one of the important representatives of contemporary Francophone literature, often deals with themes that reflect the complex and polyphonic world of our age, such as identity, alienation, exile, immigration, and violence. His novel *Tropique de la Violence*, published in 2016, draws the reader into the criminal world of the Gaza Strip on the Island of Mayot. In the work, which has a polyphonic narrative structure where the themes of migration, violence, and alienation are covered, five different narrators address the reader with their own consciousness. The novel's characters effectively use the elements that activate the social and cultural memory of violence and migration through their descriptions of senses, objects, and universal space. In the novel, which also draws attention to the historical dimension of the concept of migration and immigrant, different semantic connotations of migration in social memory are included. The author, who pushes the reader to think about the psycho-social factors that lead to crime rather than the crime itself, draws attention to the cultural and structural dimensions of violence. Appanah shows the illusions in the perception of reality with this narrative universe that he builds with contrasts. In this study, we draw attention to the elements that provide polyphony in the text within the framework of Bakhtin and Kristeva's theory of polyphony, and we examined how the themes of migration, identity, alienation and violence are handled by the narrative characters.

Keywords: *Nathacha Appanah, polyphony, immigration, violence*

Extended summary

Mauritian author Nathacha Appanah, one of the important representatives of contemporary Francophone literature, often deals with themes that reflect the complex and polyphonic world of our age, such as identity, alienation, exile, immigration, and violence. His novel *Tropique de la Violence*, which was published in 2016, draws the reader into the criminal world of the Gaza Strip on the Island of Mayot. The protagonist of Tropique de la violence is Moïse, who is the son of a teenage and migrant mother and adopted by Marie, a French nurse. There are five narrators in the novel, which consists of twenty-three chapters. Each of them narrates a part of the plot in the first person.

The reason for examining the novel in question is both to contribute to the recognition of contemporary Francophone writers in the field and to reveal the efforts of literature to build

e-ISSN 2791 https://www.folkloredebiyat.org

empathy and social reconciliation in the face of xenophobic discourses that emerged with the refugee crisis and immigration problem, one of the biggest problems of the 21st century. Based on the example of Mayot Island, Appanah appeals to humanity, which remains silent on the problem of migration.

Polyphony is a combination of pluralism and conflicts. From this point of view, the novel reveals its multiple structure with its title and epigraph. The word "tropique" which gives its name to the novel contains complex multidimensional connotations that express both a geography and tension. The novel which covers the theme of confrontation of an individual with her/himself and real ego, has a quality questioning the place of human being and realities. To understand both the emotional capacity and the pluralist structure of the novel, it is necessary to understand the psychology of the characters, each of whom is the narrator of their own stories, and the emotional logic that complements them.

In this study in which Nathacha Appanah's novel called *Tropique de la Vïolence* is examined in the framework of Bakhtin and Kristeva's theory of polyphony, drawing attention to the elements that provide polyphony in the text and the dialogic structure of narration, it is studied how the themes of migration, identity, alienation and violence are handled by the narrative characters.

In the work, which has a polyphonic narrative structure where the themes of migration, violence, and alienation are covered, five different narrators address the reader with their own consciousness. The novel's characters effectively use the elements that activate the social and cultural memory of violence and migration through their descriptions of senses, objects, and universal space. In the novel, which also draws attention to the historical dimension of the concept of migration and immigrant, different semantic connotations of migration in social memory are included. The author, who pushes the reader to think about the psycho-social factors that lead to crime rather than the crime itself, focusses on the cultural and structural dimensions of violence. Appanah shows the illusions in the perception of reality with this narrative universe that he builds with contrasts.

There are many images in the text that will activate the cultural and social memory of migration. Especially when how those who migrate by sea are called is looked at, it is seen that the images and concepts used are expressions that leave negative traces on migration in the social memory. On the other hand, it is observed that the island image has evolved from utopia to dystopia in contemporary Francophone writers. The author's rich imagination manifests itself in the poetic expression of the novel. In addition to the emotional dimension of violence in the novel, the narrators, who draw attention to the factors that drive people to violence, must fight the sad face of their existence on their own. In the novel, it is shown with the example of Bruce that violence is a learned emotion and has some structural features as well as personal. While the violence Bruce practiced to Moïse is personal violence, the violence experienced by Bruce in his childhood is structural and cultural. In the case of structural violence, it is difficult to reveal the person or persons responsible for this violence. Because what harms the person is built within the structure. For example, Bruce's failure in school is related to his financial powerlessness and colonial mentality and is structural.

The punishment given to Bruce by being beaten by his family and explanation made that he would be punished by being taken to the neighborhood square if he commits a crime again indicate the cultural dimension of violence.

In the novel, Western society's efforts remain inconclusive to integrate and incorporate the individuals on the island. Because there are differences between the French and the natives living on the island in terms of both social benefit and position and opportunities in the society.

In the novel, it is seen that the characters both interact with each other and the words they use have a unique internal conversation. Thus, the text attains the polyphonic narrative structure mentioned by Bakhtin and Kristeva. The work, which is largely built on contrasts, emphasizes the multi-faceted structure of reality. This novel, which proves that writing has the effect of transforming, shaking the assumptions and certainties; by analyzing the various worlds of European and African, rich and poor, subject and object, strong and weak, good and evil, it turns into a search for a way in which no one is alienated, and everyone can express themselves. It is clearly seen that the author has a desire for a dignified life for all humanity. Senses, spaces, and objects are sometimes put into service by activating individual memory and sometimes cultural and social memory to make sense of life and understand the other better. The discourses of the characters in the novel draw attention to the historical dimension of the concept of migration and immigrant, different semantic connotations in the social memory and the pains brought by migration. The destructive effect of migration manifests itself in the rich imagination power used by the characters and in the poetic structure of the narrative. It has been revealed, analyzing the behaviors and discourses of the novel characters, that violence is a learned emotion and contains invisible structural and cultural elements as well as personal.

Giriş

Çağdaş yazının önemli temsilcilerinden Hint kökenli Frankofon yazar Nathacha Appanah, gençlik yıllarının çoğunu Moritus'ta geçirdikten sonra 1998'de Fransa'ya göç eder. Pek çok ödüle layık görülmüş olan yazarın romanlarında en çok ele aldığı konular arasında; kimlik, kültür, yabancılaşma, sürgün, göç, şiddet gibi çağımızın karmaşık ve çoksesli dünyasını yansıtan temalar yer alır. Çalışmaya konu olan *Tropique de la Violence* (Tr. Şiddet Dönencesi) adlı roman, yeni doğan Moïse adlı bir bebeğin Mayot Adasına kaçak göçmen olarak gelen anne tarafından çocuğu olmayan ve adaya sevgilisinin peşi sıra gelmiş olan Fransız hemşire Marie tarafından evlat edinilmesini ve Marie ölünce yalnız kalan çocuğun yaşadığı travmaları anlatır. Yapıtta beş farklı anlatı kişisi kendi öz bilinçleriyle okura seslenir. Yazar, dergiye verdiği bir röportajda "Mayot'ta yaşadığı süre içerisinde sokaklardaki çocuk sayısının onu çok etkilediğini, yıllarca bu çocukların hikâyelerini nasıl anlatabileceğini düşündüğünü ve tüm sapmalardan ve bilinen yanlışlardan sıyrılarak Marie, Moïse, Bruce, Olivier ve Stéphane'yi somutlaştıracak doğru ve samimi sesleri bulmasının beş yıl sürdüğünü" (Appanah, 2016) belirtir. Temsil sorunu üzerine düşünme girişimi olarak değerlendirilebilecek olan bu yapıtta, Appanah bir yandan ötekinin acısını dile getirirken diğer taraftan yazının estetik kaygısını doğru bir biçimde uzlaştırır.

e-ISSN 2791 https://www.folkloredebiyat.org

Yöntem:

Nathacha Apannah'ın *Tropique de la Violence* adlı romanının Bakhtin ve Kristeva'nın çokseslilik kuramı çerçevesinde incelendiği bu çalışmada, metinde çokseslilliği sağlayan unsurlara ve anlatının söyleşimsel yapısına dikkat çekilerek anlatı kişileri arayıcılığı ile göç, kimlik, yabancılaşma ve şiddet temalarının nasıl ele alındığı araştırılmıştır.

1- Beş ses beş yaşam

Çokseslilik, çoğulculuk ve karşıtlıkların bir araya gelmesidir. Bu açıdan bakıldığında roman daha başlığı ve kullandığı epigrafla çoklu yapısının imlerini verir. Söz konusu romana adını veren "tropique" (Tr. Dönence) sözcüğü hem bir coğrafyayı hem de gerilimi ifade eden çok yönlü karmaşık çağrışımlar içerir. Çağdaş yazının müzik teriminden ödünç aldığı çokseslilik kavramı, "herhangi bir hiyerarşi olgusu olmaksızın, iç içe olduğu anlatıcının sesinin yanında bir veya birden fazla karakterin sesini duyurmaktır" (Bres, Haillet, Nolkei, 2004: 23). Mikhaïl Bakhtin, *Dostoyevski'nin Poetika*'sı adlı yapıtında çok seslilik kavramını kapsamlı bir biçimde tanımlayarak "çok sesli romanın yaratıcısının Dostoyevski olduğunu, onun yeni bir romanesk tür geliştirdiğini, yapıtlarının yapısının istisnai bir bağımsızlığa sahip olduğunu, yazarın söyleminin yanında diğer karakterlerin eşit derecede bağımsız ve anlamlı söylemleriyle birleşerek tamamen özgün bir şekilde etkileşime girdiğini" (Bakhtin, 1970: 33) belirtir. Julia Kristeva ise tüm "karnavalesk" anlayışa sahip romanları çok sesli olarak tanımlar ve Bakhtin'in verdiği örnekleri yeniden ele alarak Rabelais, Swift ve Dostoyevski'den alıntılar yapıp Joyce, Proust veya Kafka'yı da eklediği 20. yüzyılın tüm çağdaş romanlarının çoksesli romanlarla benzer bir yapıya sahip olduğunu" (Kristeva, 1970: 92) vurgular. Çoksesli romanlar aynı zamanda metinlerarası okumalara da açıktır. Metinlerarasılık kavramının yalnızca metinsel bir etki olmadığını aynı zamanda gerçeklikle nasıl ilişkilendirilebileceği üzerinde durmak gerektiğine dikkat çeken Aktulum, "Bakhtin'in söyleşimcilik kuramının yeniden yazılmış bir biçimi olarak görülebilecek metinlerarasılığı farklı seslerin duyurulduğu, gerçekliğin karnavalesk bir sunumunun yapıldığı çoksesli ya da karma bir yapının ortaya çıkmasına olanak sağlayan etkili bir yol olarak görür. Böylece yazınsal bir yapıtta farklı bağlamlarda farklı sözlerin, farklı seslerin duyulduğunu, buna bağlı olarak da metnin gereçlerinin çeşitlendiğini" (Aktulum, 2018: 241-242) belirtir. Çoksesli romanlarda esas olan karakterleri salt bir iz düşüm olmaktan çıkarıp yazar-anlatıcıdan kurtarmaktır. Böylece tasarlanan roman; birçok bağımsız vicdan, farklı ideoloji, hatta karşıt söylem içerebilir.

Kişinin kendisiyle, gerçek benliğiyle yüzleşme temasını işleyen yapıt, aynı zamanda insanın toplumdaki yerini ve gerçeklikleri sorgulayan bir niteliği sahiptir. Romanın hem duygusal gücünü hem de çoğulcu yapısını anlamak için aynı zamanda her biri kendi hikâyelerinin anlatıcısı olan karakterlerin iç dünyasını ve onları tamamlayan duygusal mantığı iyi anlamak gerekir. Yirmi üç bölümden oluşan ve her bir bölüme bir karakterin adının verildiği yapıtta toplam beş anlatı kişisi vardır.

Marie:

Romanın ilk anlatı kişisi, 47 yaşında felç geçirerek ölen ve okura öbür dünyadan seslenerek tüm öz yaşam öyküsünü tıpkı kısacık yaşamı gibi bir çırpıda anlatan Marie'dir. "Bana inanmalısınız size seslendiğim yerde yalanlar ve sahte iddialar hiçbir işe yaramaz" (Appanah, 2016: 11) diyen kadın karakter, 28 yaşında sevdiği adamın ülkesi olan Mayot adasına geldiğinden, 30 yaşında çocuk sahibi olamadığı için üzüldüğünden , 31 yaşında eşi tarafından Kamerunlu başka bir kadın için terkedildiğinden bahseder. Hemşire olan Marie, her gün hastanede korkunç olaylara tanık olmaktadır:

> Hastalar, yaşlılar, hamiler, engelli çocuklar, ağır yaralılar, deliler, yanıklar. Artık büyükşehirlerde görülmeyen çok ilerlemiş kanser türlerinden, korkunç yanıklara, öleli pek çok gün olmasına karşın hala annesinin kucağında olan çocuklara, bacağı köpek balıkları tarafından yenmiş adamlara kadar. (Appanah, 2016: 21)

Yakında 33 yaşında olacağını belirten Marie, *"*o gece kitabımı kapatıyorum ama kalbimi kapatmayı unutuyorum" (Appanah, 2016: 21) diyerek onu ve pek çok kişinin yaşamını etkileyecek olan olayın duygusal boyuta dikkat çeker. Hastaneye kucağında bir bebekle gelen 16-17 yaşlarındaki kadının kucağındaki bebeğin hasta olduğunu düşünmesine karşın bebeği ilk gördüğünde hissettiği duygu onun mükemmel ve sağlıklı olduğudur. Bebeğin annesi ise bir gözü siyah diğer gözü yeşil olan bebeğin göz rengindeki farklılıktan dolayı "cinin bebeği" olduğuna ve uğursuzluk getireceğine inanır. Oysa Marie bunun bir genetik rahatsızlık olduğunu bilir ve "onun yeşil gözünü ülkenin ağaçlarına benzetir" (Appanah, 2016: 23). Bebeğin annesi bozuk bir Fransızcayla Marie'ye onu almasını ve sevmesini söyler. Marie düşünmeden verdiği duygusal bir kararla bebeği alır. Anlatıcı, tıpkı olay örgüsü gibi çok hızlı gelişen bu olayı detaylarına yer vermeden anlattıktan sonra bebeği bu kadar kolay sahiplenmiş olmasına özeleştiri getirir. Beyaz ve egemen sınıfa ait olan kişilerin kimi zaman ne kadar hukuksuz davranabileceğini kendi yaşanmışlıklarından yola çıkarak aktarmaya çalışır. "Kimsenin beni yargılamayacağını bildiğim için bu ülkenin bütün kusurlarından, adanın tüm tatlarından ve bütün bu göz yummalarından faydalandım" (Appanah, 2016: 24). Diğer taraftan hem aileleri olmadığı için tüm gün sokakta oynayıp hiç soru sorulmayan çocuklara hem de sömürdükleri bu topraklara sözde büyük ideallerle gelen batılılara eleştiri getirir. "Buraya büyük ideallerle gelen polis, avukat, yargıç ya da gazeteciler tanıyorum; köşe başındaki caddede, kafede ya da diskoda onları bekleyen bu güzel kadınları görünce hemen ideallerinden vazgeçen*"* (Appanah, 2016: 25) diyen romanın tek kadın anlatıcısı olan Marie, feminist bir yaklaşımla burada yaşayan kadınlara cinsel meta olarak bakan batılı erkekleri eleştirir. Oğlunun gülüşünün az ve gizli olduğuna dikkat çekerek bu özelliğinin annesinden mi babasından mı geldiğini sorgulaması, oğlunun en büyük dileğinin karı görmek olduğunu söylediğinde buna şaşırması, oğluna evlatlık edinildiğini söylemeyi ertelemesi ve bunun açıklamasını "bu sakin yaşamı sürdürmek istiyordum. Yudum yudum tadına vararak" (Appanah, 2016: 26) diye ifade etmesi, anlatı kişisinin samimiyetinin göstergeleridir. Pek fazla arkadaşları olmayan, kapalı bir kutu gibi sadece oğluyla beraber yaşamayı tercih eden Marie ve Moïse'in, çocuğun en sevdiği yazarın adını verdikleri Bosco adında bir köpekleri vardır. Marie, oğlunu kentlilerin ve Fransa da uzun süre bulunmuş olan ailelerin çocuklarının bulunduğu özel okula göndererek onu bir Fransız gibi yetiştirir. Oğlu da ona biyolojik ailesinin

kim olduğunu sormaz, Oysa Marie, "ona kalbimde doğduğunu, onu uzun süre beklediğimi ve onu bulmak için kıtalar, denizler aştığımı söylemeyi severdim. Bu da onun hoşuna giderdi*"* (Appanah, 2016: 26) diye düşünür. Bir gün bu büyünün bozulacağının farkında olan Marie'nin, oğluyla beraber okuduğu ve çocuğun ezbere bilip tutkuyla sevdiği *Çocuk ve Nehir* adlı kitapta geçen şu satırlarda sesi titrer: *"*Hangi ülkeden? Bu adaya nerden geliyordu Gatzo? O kimdi? Ben de Gatzo için bir gizemdim. Benim adadaki varlığım, ansızın ortaya çıkışım sorgulanmalıydı. Ama bu mucizeleri hiç sorgulamıyordu" (Appanah, 2016: 28).

Böylece oğlu ile romanın epigrafında da adı geçen *Çocuk ve Nehir* adlı kitaptaki Gatzo karakteri arasında bağlantı kurar. 47 yaşına girdiğinde geçirdiği bir hastalık yüzünden oğluna evlatlık olduğunu anlatmaya karar verir ve şu kısacık ifadeyle durumu ona anlatır:

> Bir 3 Mayıs günüydü. Yağmur yağıyordu, annen bir tekne ile Bandrakouni plajına geldi" (Appanah, 2016: 30). Bunun ona yeteceğini düşünmesine karşın çocuk her seferinde daha fazla detay ister. Artık ona anne yerine Marie diye hitap eder ve onu bir beyaz gibi yetiştirdiği, gerçek hayatını yaşamasını engellediği için isyan eder. Marie, gerçekle yüzleşen Moïse'in tepkisini ve ona karşı olan tutumunu şöyle özetler: "Okulu asıyor, sürekli para istiyor, bunun bedelini ödetmek istiyor. Bunu onun yeşil gözlerinde görüyorum. (Appanah, 2016: 30)

Marie'nin geç gelen itirafı, Moïse'in yaşamının altüst olmasına yol açar. Marie'nin söylemlerine bakıldığında, seslerin hem birbiriyle söyleşime geçtiği hem de kullandığı sözcüklerin kendisine özgü bir iç söyleşimi olduğu görülür. *"*Sözce, sadece diğer sözcelerle diyalojik ilişki sonucu şekillenmez, aynı zamanda sözcüğün yaşadığı iç diyalogizm sonucunda da şekillenir" (Madran, 2012: 52). Anlatıda Marie'nin yaşamına dair önemli gördüğü olayları anlatırken yıl, gün, tarih gibi ifadelerden kaçınarak yaşına ilişkin zamansal ifadeler kullanması ve kendince önemli gördüğü süredizimsel akışı yaşı üzerinden yapması dikkat çekicidir. Çünkü metinde önemli olan zaman dilimi, anlatıcının 28 ila 47 yaşlarında yaşamının yönünü değiştiren olay örgüsünün zamanıdır. Yani karakterin Mayot adasına gelişi ve ölümüyle sonuçlanan bölümlerdir. Bu nedenle de öykü, kurgu itibariyle karakterin yaşamsal döngüsündeki belli bir dönemi kapsayacak biçimde sınırlandırılmıştır. Diğer tarafta, öbür dünyadan seslenen bir anlatıcı için zaman kavramının artık bir önemi yoktur. Tıpkı halk anlatılarında veya masallarda olduğu gibi zamansal ifadeler, zaman ifade eden basit veya kalıp cümlelerle verilir. Anlatı kişisinin yaşamının gizli ayrıntılarını ortaya koyarken kendisine ve oğluna ait duygusal değişimleri öz yaşam öyküsel bir anlatım tarzı benimseyerek samimi bir biçimde aktardığı görülür.

Moïse:

Anlatıda ikinci ses olarak annesinin ölümüyle nasıl olduğunu bile anlamadığı bir şiddet sarmalı içine girerek Gazze adı verilen bölgenin çete liderini öldüren Moïse'in "Benim adım Moïse, on beş yaşındayım ve geçen gün birini öldürdüm. Ormanda Bruce'u öldürdüm. Vahşi kalbi, hastalıklı beyni, yılan gibi diliyle Bruce benim canıma okudu, bana….etti. Ben de onu öldürdüm" (Appanah, 2016: 33) diyen, cinayeti itiraf eden soğuk ve çarpıcı sesi duyulur. Kendisini anlatmaya içinde bulunduğu hücre betimlemesiyle başlayan Moïse, tabloya benzettiği gökyüzüne bakarak Marie'nin orada olabileceğini düşler ve çocukluğuna doğru ruhsal bir yol-

e-ISSN 2791 https://www.folkloredebiyat.org

culuğa başlar. Roman karakterlerinin kişisel, toplumsal ve kültürel belleklerini harekete geçiren yazar, böylece okura onların geçmişine ilişkin daha etkin ve güvenilir bilgiler sunar. Moïse'ın kapalı bir uzam olan hücrede tüm dış etkenlerden uzak ve yalnız kaldığında derin bir anımsama eylemi içine girdiği görülür. Çocukluğunu ve Marie ile geçen güzel günlerini anımsayan Moïse, ona yuvasını anımsatan her şeyi belli bir mantıksal sıralama gözetmeden çocukluğuna dair belleğinde kalan çağrışımlar biçimde sıralamaya başlar. "Evin güvenilir betonunu, penceredeki renkli perdeleri, sineklikleri, çatıyı, bahçedeki mango ağacını, ylang ylang çiçeği kokusunu, sıcak yemekleri, *Çocuk ve Nehir* adlı kitabını, okulunu, oyunları, ödevleri, Marseille sabunu ile alınan duşları, beyaz pamuklu gömleği, kare çikolataları, scrabble oyunundaki x harfini, bisküvileri, çocukken söylediği şarkıları, deliksiz uykularını, oyun oynamaktan başka bir şey düşünmediği günleri" (Appanah, 2016: 40) anımsar. Yazarın romanda sıklıkla bilinçaltı tekniğine başvurduğu görülür. Hatta roman kahramanı Moïse bu sözcüğe vurgu yaparak Marie'nin ona söylediği "Çocuğum; belki unuttun ama her şey bilinçaltında, bilinçaltı hiçbir zaman unutmaz" (Appanah, 2016: 40) sözünün gerçekliğine dikkat çeker. Yapıtta bireysel, toplumsal ve kültürel belleği harekete geçiren ve kimliğe dair önemli ipuçları sunan bir başka unsur da nesnelerdir. Yazar, özenle seçtiği nesneler arayıcılığıyla karakterlere ilişkin önemli ipuçları sunmanın yanı sıra romanda üzerinde durmak istediği temalara da gönderme yapar. Örneğin, Moïse'in yanından bir an bile ayırmadığı çantasındaki nesneler onun geçmişine dair önemli temsiller içerir. Çantada en sevdiği kitabı *Çocuk ve Nehir*, Marie'nin Fransız kimlik kartı, bir bıçak ve Maire'nin fuları vardır. Yazar, bilinçli olarak edebiyat, kimlik, şiddet ve şefkat kavramlarını çağrıştıran bu nesneleri seçmiştir. Böylece okur, nesnenin gücünün yoğun olarak hissedildiği maddesel alandan duyusal alana hatta oradan daha çağrışımsal bir evrene doğru ilerleyen bir yol izler. Yapıtta roman karakterlerinin sadece kendi kendileriyle yüzleşmediği aynı zamanda artık var olmayan ama geçmişlerinin iyi veya kötü bir parçası olmuş kişilerle de sıklıkla söyleşime geçtiği ve doğrudan onlara hitaben konuştukları, yüzleştikleri görülür. Örneğin, cinayet sonrası yarı ölü yarı canlı diye tanımladığı Bruce'u inceleyen ve kendi kendine sorgulamaya girişen Moïse, öldürdüğü kişiye seslenerek ona söyleyemediği gerçeklikleri haykırır:

> Bu ada Bruce, bizi köpeğe dönüştürdü. Sen ki bir süper kahraman adını Bruce Wayne'ı seçtin. Nihayetinde sen böyle söylüyordun ama ben seni başkalarına hükmetmekten ve içmekten başka bir şey yaparken görmedim. Bu ada beni katil yaptı. Hatırlıyor musun bana acımak yok Mo derdin, bak Bruce, bu sabah sana acımadım. (Appanah, 2016: 35)

Anlatıcı karakterin her ne kadar daha önce yolculuk etmemiş olsa da Gazze'nin tüm dünyadaki diğer gettolar gibi koktuğunu belirterek evrensel bir getto kokusu tanımı yaptığı görülür: "Sokak köşelerinden gelen ekşi idrar, oluklardan gelen pislik, eski yağ fıçılarında ızgara tavuk, evlerin önünde kolonya ve baharatlar, mayalanmış kadın ve erkek teri, küflü yumuşak çamaşır kokuları…" (Appanah, 2016: 74). Görsel, işitsel, koku gibi tüm duyular harekete geçirilerek Gazze'nin karanlık ve yoksul yanı betimlenir. Yoksulluğu tanımlarken "açlıktan ağlayan çocukların sesi" (Appanah, 2016: 74) gibi işitsel benzetmelerin yanı sıra amacı sadece açlıktan ölmemek olan insanların ona çok yabancı gelen yeme alışkanlıklarına dolayısıyla da tatma duyusuna dikkat çeker. Örneğin, Manyok bitkisini çiğ çiğ kemiren adamı gördüğünde, içinden ona "manyok pişirilerek yenilir, önce onu haşlamak gerekir" (Ap-

e-ISSN 2791 https://www.folkloredebiyat.org

panah, 2016: 74) demek gelir. Anlatı kişisi Moïse'in, yaşama anlam katan iki unsuru, duyu ve duyguları etkili biçimde kullandığı görülmektedir. Öylesine ki "Acaba katil olduğumuzda özel bir kokumuz oluyor mu? (Appanah, 2016: 37) diye bile kendi kendine sorar. Metinde yer alan kişiler, uzamlar ve tamlamalar duyusal göndermelerle daha da gerçekçi kılınır. Çocukluğunun özlemini duyan anlatı kişisi için duyular aynı zamanda bir hatıra anımsatıcılarıdır. Yazar, belleğin özelikle çocuk belleğinin işitsel ve koku odaklı duyarlılığına dikkat çeker.

Bruce:

Bu iki ana sese, tıpkı Marie gibi yeryüzünün dışında bir uzamdan seslenen, sıra dışı ve şiddet yanlısı "Gazze kralı" lakaplı Bruce'un sesi eklenir. Bruce iki dünya arasında Araf'ta kalmış izlenimi verir. Dini inançlara göre, cennet ile cehennem arasında bulunan bir yeri ifade eden Araf, yapıtta Bruce'un kimliksizliğini ne bu dünyada ne de öbür dünyada kendini konumlandıramamış olmasını simgeler. Çete lideri Bruce, adanın uysal ve iyi huylu gençlerinin karşıt modelini bünyesinde barındırır. İnanılmaz derecede acımasız olan, hırsızlıktan tecavüze kadar tüm suçlara bulaşmış olan bu anlatı kişisi, her şeye rağmen okurda gerçek anlamda bir nefret uyandırmaz. Bunun nedeni ise onun anlatımındaki samimi itiraflar ve onu suça ve şiddete iten yaşanmışlıklardır. "Kötü olduğumu biliyorum" (Appanah, 2016: 150) diyen Bruce, çürümüşlük duygusu yaşamasına karşın güçlü olma zorunluluğu hisseder. Güçlü olmazsa yok olacağını düşünür. Saygı görme, fark edilme ihtiyacı hisseder. Çocukken adını duyduğu ve burada yaşayanların haklarını korumak için uğraşan Mister T adlı kişinin trajik sonunu hatırlar. Şiddetin son bulması için eğitimin gerekliliğine inandığı halde bir gün evinde vahşice öldürülen bu adamın sonu onun iyiliğe olan inancını çok erken yaşta yitirmesine neden olur. "Benim böyle doğduğumu mu sanıyorsun? Vurma, ısırma, içeri girme dürtüsüyle mi doğdum? Ben de kısık bir sesle ve uzaklara bakarak bu ülkede en sevdiğim yerin neresi olduğunu söylemek isterdim" (Appanah, 2016: 150) sözü, onun bulunduğu şiddet uzamının yani sokağın sözcükleriyle ve ritmiyle kendini anlatma çabasını gösterir. Ona göre yaşam çok acımasız, adaletsiz ve tüm ölümler sancılıdır. Bu yüzden, Moïse annesinin nasıl öldüğünü anlattığında onun acı çekmeden ölmüş olması Bruce'a çok uzak gelir. Anlatımda yerel dilde yabancı anlamına gelen "muzungu" sözcüğünü kullanılarak, "Muzungu birden öldü, ona hiç kimse vurmadan, onu hiç kimse korkutmadan, bu gerçekten 'beyaz' bir insanın ölümü, çöp kutusu dolup taşan bir zenginin ölümü" (Appanah, 2016: 45) diyerek, söylemini zengin -fakir, siyah- beyaz gibi karşıtlıklarla güçlendirir. Ona göre ölümler arasında bile eşitsizlik vardır. Yasaların adaleti sağlama konusunda yetersiz kaldığı düşüncesiyle simgesel bir kişiliğe bürünerek süper kahramana dönüşme ihtiyacı duyar. Toplumsal ve hukuki kuralların işlemediği Gazze'de hayatta kalmaya çalışarak hem kendisi hem de onun gibi görmezden gelinenler için kendi adaletini sağlamaya yönelir. Ne polislere ne de politikacılara boyun eğen Bruce, bir süre sonra herkese hükmetmeye başlar. "Her şeyi; bir çakıl taşını, bir sopayı, bir metal levhayı, bir tencere kapağını bile nasıl silaha dönüştürmesi gerektiğini" (Appanah, 2015: 94) bilir. Adanın Müslüman ve sömürülen halkını temsil eden Bruce, sistem karşıtı anarşist söylemleriyle dikkat çeker. Böylece yazar, anlatı kişisine kendini savunma hakkı vererek okuru suçtan ziyade suça iten psikolojik veya sosyal etkenler üzerinde düşünmeye iter.

Olivier:

Dördüncü anlatı kişisi olarak, Ada'ya Fransız kanunlarını uygulamak üzere gönderilmiş olan Fransız polis Olivier'nin *"*Ben ne tarihçi ne siyasetçi ne entelektüel ne de vizyonerim. Ben sadece bir polisim ve eğer bu ülkeyi iyileştirmenin yolunu bilseydim, yüksek sesle ve net bir şekilde söylerdim" (Appanah, 2016: 52) diyen umutsuz sesi gelir. Olivier'nin olay örgüsüne dahil edilmesi, Moïse'in Bruce'u öldürdükten sonra polis merkezine gelerek birisini öldürdüğü itiraf etmesiyle başlar. Olivier bir polis olarak daha önce yaşanmış şiddet olaylarından er ya da geç böyle bir cinayetin işleneceğini tahmin etmektedir. Anlatı kişisi roman boyunca gerçekliklerden kaçmak istemesine karşın bir türlü bunu başaramaz. Cesedi bulmaya gittiklerinde ve öldürülen kişinin Gazze adı verilen bölgenin şefi olduğunu fark ettiğinde bunun nasıl büyük bir toplumsal olaya dönüşeceğini sezinler. Olivier'nin Kwaveni'nin yoksul bir mahallesi olan ve adının kim tarafından konulduğunu bilmediği "Gazze" adlı bölgeyi betimlerken; şiddetin, acıların, yoksulluğun ve çaresizliğin yeryüzündeki ortak uzamı olarak nitelendirilebilecek evrensel bir betimleme yaptığı görülür:

> Gazze bir kenar mahalle, bir getto, bir çöplük, bir uçurum, bir favela, devasa bir açık hava yasadışı kampı, uzaktan görebileceğiniz büyük bir sigara tüten çöp kutusu. Gazze, kimyasallarla vurulan çocuk çetelerinin hüküm sürdüğü, sahipsiz bir şiddet bölgesidir. Gazze Cape Town'dur, Kalküta'dır, Rio'dur. Gazze Mayot 'tur, Gazze Fransa'dır. (Appanah, 2016: 51)

Suçu önlemek, adaleti sağlamakla görevli bir kişinin yaşanan acılar karşısındaki öğrenilmiş çaresizliği onun söylemlerine ve davranışlarına öyle incelikle yansır ki bir kanun koruyucu olmaktan çıkıp vicdanı ile hesaplaşmaya girişen bir insana dönüşür. Örneğin, çok sevdiği evinin bahçesindeki çiçeklerin güzelliklerinden bahsederken çelişkili bir biçimde Moïse'in başına gelenlerden sonra o doğal güzellikler onun için tüm anlamını yitirir. *"*Bu bahçe artık bana sahte, klişe, turistler için bir kartpostal gibi geliyor" *(*Appanah, 2016, s.160) diyerek, gerçekle (Fr. réalite) hakikat (Fr. verité) arasındaki farka vurgu yapar. Gerçek, gözlemlenen şeydir oysa hakikat bireysel bir bakış açısını ifade eder. Dolayısıyla herkesin kendi hakikati vardır. Maddeye bağlı olan gerçeklik sonsuz sayıda perspektif sunar. Öyle ki, herkes aynı dünyada yaşayıp tek bir gerçekliği paylaşsa da yeryüzünde birey sayısı kadar hakikat vardır. Çünkü hakikat, toplumun tam merkezinde yer alır ve insanların nasıl yaşadığı, evreni nasıl anlamlandırması gerektiği konusunda yol gösterir. Romanda siyasi, medyatik veya ekonomik güçlerinin hakikati yönlendirmeye veya değersizleştirmeye çalışmasına eleştiri getirilir. Gerçeklerin ancak deneyimlenerek anlamlandırılabileceğini göstermek isteyen yazar, farklı anlatı kişilerinin aynı olaya veya uzama nasıl farklı açılardan bakabildiğini, neyi merkeze alarak söylemlerine yansıttıklarına dikkat çeker.

Stéphane:

Romanın beşinci anlatı kişisi, bölgede yaşayan gençlere yardım etmek için kurulan bir derneğin başkanı olan Stéphane'dır. Onun, "burada yüzlerce insanın öldüğünü bilsen de yine de buranın dünyanın en güzel lagünlerinin bulunduğu yer olduğunu söylersin" (Appanah, 2016: 138) sözü, gerçek sorunları görmezden gelip burayı sadece doğal güzellikleri ile değerlendiren

e-ISSN 2791 https://www.folkloredebiyat.org

Batılılara gönderme yapar. Kendi ülkelerinde ciddi bir güvenlik sorunu yaşamamış olan Batı toplumunun şiddetin yoğun olarak yaşandığı bir bölgeye geldiğinde bu duruma hemen uyum sağlamasının ne kadar zor olduğu ve şiddetin öğrenilen bir duygu olduğu bir batılının, "sana ne kadar dikkatli ol, telefonla yolda konuşma, çantana sahip çık, distribütöre yalnız gitme deseler de güvende olacağını sanırsın çünkü yaşamının 25 yılı güvende olmuşsundur ve sadece bunu biliyorsundur" (Appanah, 2016: 140) söylemiyle aktarılır. Bir gün Bruce ve arkadaşları onu dövüp eşcinsel bir sapık olmakla suçladıklarında şiddetin gerçek yüzüyle tanışır.

Yazar; Marie, Moïse, Bruce, Ollivier ve Stéphane karakterleriyle büyük acıların, şiddetin ve gerilimin hüküm sürdüğü bir bölgede bulunmuş olan beş farklı sesi bir araya getirir. Her biri kendi hikayesinin anlatıcı olan bu karakterler, okura cinayete kadar varan bu korkunç olay örgüsünün bir parçasını kendi bakış açılarıyla aktarır. Her bir sahne farklı bir açıdan ele alınabilir, bu da hiçbir gerçeğin açık olmadığını, tüm karakterlerin aynı zamanda hem kurban hem de suçlu olabileceğinin göstergesidir. Öykü başladığında, dram zaten gerçekleşmiş ve sonlanmıştır. Öykünün başarısı ise bu dramın anlatım gücünde saklıdır. Yazarın amacı bu şiddetin yavaş yavaş nasıl geldiğini ve korkunç bir hal aldığını göstermekten ziyade şiddetin kendisini açığa çıkarmak ve bu şiddetin altında yatan nedenlere dikkat çekmektir. Çünkü her bir karakter, kendilerini aşan ve çeşitli güçlerden miras aldıkları kaderlerinin tutsağı olmuşlardır. Bu karakterlerin tek ortak özellikleri Mayot adasında suçun, yoksulluğun, şiddetin yeri olarak ifade edilebilecek Gazze'deki gerçeklikleri bizzat yaşamış ve tanık olmuş olmalarıdır. Roman okura çağdaş edebi biçimlerinin nasıl dönüştürücü bir etkisi olduğunu, sorunsallaştırdığını ve müdahale ettiğini gösterir. Kalıplaşmış dünya görüşlerine eleştiri getiren yazar, metnini çoksesli bir yapıya kavuşturmak için "ben" ve "öteki"ni kimi zaman aynı şiddet ve acıda buluşturur kimi zaman da sert söylemlerle çatıştırır. Böylece, anlatıya zenginlik katacak tüm renkleri, sesleri, kültürel öğeleri bir araya getirerek günümüz küresel toplumunun karmaşık ve çoksesli dünyasını yansıtmayı başarır. Eylem ve davranışların görünür dünyasına yüz çevirerek görünmeyenin ardındakileri açığa çıkarmayı amaçlayarak insanların iç dünyasının bilinmeyen karanlık yönüne doğru eğilir. Yapıtta sıklıkla "Fransız" ve "yerli" imgesi, bu iki kültürün buluşması, uyumu- uyumsuzluğu veya çatışmasına rastlanır. Roman hem benzerlik bildiren ifadeler hem de farklılıkları vurgulayan söylemler içerir. Sözcüklerin gücünün ve söyleşimciliğin ön plana çıktığı romanda, anlatıcılar sürekli kendilerini diğer insanların ve kültürlerin bakış açılarından tanımlamaya çalışırlar. Ötekinden söz etmenin bir yandan da kendinden söz etmek, ötekini yadsımanın kendini olumlamak anlamına geldiğini belirten Todorov, "bir yandan kendi, referans çerçevemizin tek referans çerçevesi olduğunu ya da en azından normal olduğunu düşünürüz; öte yandansa bu çerçeveye gönderme yaparak ötekinin bizden daha aşağı olduğunu saptarız; dolayısıyla, ötekinin portresini, ona kendi zayıflıklarımızı yansıtarak resmederiz; öteki hem bizim benzerimizdir hem de bizden aşağıdır" (Todorov,1980: 8) der.

Appanah'ın romanlarındaki çokseslilik, yalnızca bir ses çokluğuna değil, aynı zamanda bir bilinç çoğulluğuna da işaret eder. Karakterin bilinci, yazarın bilincinin basit nesnesi olmadan başka bir bilinç olarak verilir. Romanda kahramanların öz bilinçli olduğu, yazardan bağımsız olarak kendi seslerini duyurabildikleri ve dünya görüşlerini ortaya koydukları görülür. Kahramanların tek sesli görünen söylemlerinin aslında çoksesli niteliğe sahip olduğu romandaki

anlatı kişilerinin söylemlerinde görülmektedir. Anlatı kişileri kendilerini anlatırken bir yandan da göz ucuyla ötekine bakarlar. Bu da anlatıyı çoksesli kılar. Her bir bölüm bir karakterin adını taşımakla birlikte kendi içinde bütünlük oluşturacak biçimde kendine özgü anlatı biçimiyle ortaya çıkar. Her bölümün kendi anlatı kişisi, kendi bakış açısı, ölçüsü, sesi, kültürel sözcükleri ve belleği vardır. Metinlerarası okumalara da açık olduğunu düşündüğümüz roman, Henri Bosco'nun *L'Enfant et La Riviere* (Çocuk ve Nehir) adlı kitabından bir epigrafla açılır ve romanın olaya örgüsünde bu kitaptan sıkça söz edilir. Yazarın Bosco'ya gönderme yapmasının nedeni her iki yazarın da şiirsel bir evrensellik arayışında olmaları ve insanın doğasında bulunan kötülüğe dikkat çekmelerinden kaynaklanabilir. Bachelard, "Bosco'nun romanlarındaki psikolojik anlatının altında hep etkin durumda bulunan ve anlatıya eşlik eden evrensel şiire dikkat çekerek okurun burada yersel ile göksel olanın dramına ilişkin kanıtlar bulabileceğini, onun insandan gelen herhangi bir saldırının, istediği kadar incelikli, dolaysız, üstü örtük tasarlanmış olsun kendini sıyıramadığı kökenlerini ortaya koyduğunu" (Bachelard, 1959: 88) belirtir. Tıpkı Baudelaire'in," her insanda her an, biri Tanrı'ya, öbürü Şeytan'a yönelmiş aynı zamanlı iki istek vardır. Tanrı'yı yardıma çağırış veya ruhanilik, her aşamada bir yükselme isteğidir; Şeytan'ı çağırış veya hayvanilik ise bir alçalma sevincidir" (Baudelaire,1967: 24) sözünde belirttiği gibi. Appanah'ın yapıtları, insan varoluşundaki ikilikleri yansıtır. Söz konusu ikilikler; genellikle ruhla beden, düşünceyle özdek, iyilikle kötülüğün bitmek bilmeyen savaşı biçiminde kendini gösterir. İnsanın yaradılış felsefesinde, "Tanrı'nın buyruklarına uymadığı için Aden bahçesinden kovulan insan, mutlak bütünlüğünden ve manevi saflığından sıyrılıp suni bir ortamda yaşamaya mahkûm edilmiştir" (Güngör, 2018: 117). Marie'nin seslendiği yer belki de ilk insanın kovulduğu cennetteki bu Aden Bahçesidir ve yeryüzünde kötülüklerle yaşamaya mahkûm edilmiş insanlığa umutsuzca sesini duyurmaya çalışıyordur.

Her bireyin eşit biçimde temsil edildiği romanda, sosyal ve kültürel pek çok sorun hem sanatsal kaygı gözeterek hem de ötekinin acısını dile getirerek doğru ve dengeli bir biçimde uzlaştırılır. Böylece, okura, insanlığa ilişkin büyük sorunlar üzerine eleştirel ve sorgulayıcı bir düşünme olanağı tanınır. Gerçekle efsanelerin, şiddetle şefkatin, isyanla kabullenişin bir arada sunulduğu çoksesli bir yapı sergileyen bu yapıtta beş farklı yaşam birbiriyle buluşur ve çarpışır. Aralarında çok az bağlantı bulunan ve birbirlerinden tamamen farklı kültürel, sınıf, meslek, yaş ve eğitim düzeyinde olan bu kişiler, insanlık denilen bir bütünün parçalarıdır. Karnaval kalabalığının içinde her biri kendine özgü bir rengi temsil ederek büyük bir tablo oluştururlar. Çoğu zaman karakterler, kendi kültürel ve toplumsal bellekleri, yaşamlarında merkeze aldıkları sorunlar veya önceliklerle durum ve kavramları farklı bir biçimde algılarlar. Böylece yapıt çoksesli bir dünya düzeninin yarattığı çatışma havasına kavuşur. Anlatının kimi zaman masalsı kimi zaman şiirsel, kimi zaman da aşırı gerçekçi ve sert dili, çeşitli türleri metnin bünyesine katarak farklı türlerin biçim ve seslerinin yankılanmasına neden olur. Romandaki çok sesli anlatı, yaşayanlara olduğu kadar öbür dünyadan seslenen ölülere de söz verir. Böylece yazar, tüm yaşamların ve bireylerin aynı ölçüde ilginç ve anlatılmaya değer olduğunu, önemli olanın bu yaşamların veya yaşanmışlıkların nasıl ifade edileceğinin gösterilmesi olduğunu ispatlar. Metinde, beyaz çiçekleri, doğal güzellikleri, ebegümeci kokularıyla kadim bir adanın nasıl bir kâbusa dönüştüğünün anlatımı dünyanın başka yerlerinden örneklerle beslenir. Böylece benzer sorunların yaşandığı farklı uzamlara gönderme yapılarak romanın çok sesli yapısı güçlendirilir.

e-ISSN 2791 https://www.folkloredebiyat.org

Appanah karşıtlıklarla kurduğu bu anlatı evreniyle, gerçeklik algısındaki yanılsamaları veya yanılsama içindeki gerçeklikleri gösterir. G. Genette 'in dediği gibi "Gerçek sandığımız şey yalnızca bir yanılsama olabilir, ama yanılsama sandığımızın çoğu zaman gerçek olup olmadığını kim bilebilir? (Genette,1966: 18). Todorov'un "Kurgusal temsilde çok seslilik ve özerk vicdanlar" (Todorov, 1981: 161) olarak tanımladığı bu temsilde, karakterin bilinci, yazarın bilincinin basit nesnesi olmadan, bağımsız bir bilinç olarak verilir. Kristeva'nın deyimiyle "sözcüklerin /söylemlerin diyaloğu sonsuzdur" (Kristeva,1970: 13). Bu nedenle de çok sesli roman tek önermeli değildir. Yazının görevi estetik kaygının yanı sıra yaşama veya insana ilişkin endişe duymak, ötekini anlamaya çalışmak ve onun için kaygılanmaktır. Bu da ancak, tek tek en cılız seslere bile söz hakkı vererek onlara bir bütünü tamamlama fırsatı sunmakla olur.

2. Romanda göç sorunsalı

İnsanlık tarihine bakıldığında savaşlar, doğal afetler, salgın hastalıklar ve göç gibi pek çok olayın insanların yaşamlarını derinden etkilediği ve günümüzde de etkilemeye devam ettiği görülmektedir. Göç eylemi bir yer değiştirme hareketi olarak görülse de nedenleri ve sonuçları açısından geniş bir etki alanına sahiptir. Kuşkusuz 21. yüzyılın en büyük sorunlarından biri olan mülteci krizi ve göç sorunuyla birlikte ortaya çıkan yabancı düşmanı söylemler karşısında bu kişilerle duygudaşlık bağı kurmak ve onlarla daha onurlu bir gelecek inşa etmek için yazına önemli görevler düşmektedir. Appanah, Mayot Adası örneğinden yola çıkarak göç sorununa sessiz kalan insanlığa seslenir. Beş farklı karakterin şahit olduğu şiddet, göç ve kimlik sorunsalları etrafında şekillenen romanın olay örgüsü, çeşitli gerilimlerin yaşandığı günümüzün Mayot Adasında geçer. Yazarın bilinçli olarak seçtiği bu adayı daha iyi anlayabilmek için onun tarihi, coğrafi ve sosyal yapısından kısaca bahsetmek yerinde olacaktır. Afrika kıtasında, Hint Okyanusu'nun batısında yer alan Fransa Denizaşırı illerinden biri olan Mayot Adası, 1841-1843 yıllarında Fransız işgali ile sömürgeleştirilir. Ada, 1974 yılında bağımsızlık için yapılan referandumla Komorlar takımadası içinde yer almayı reddedip Fransız egemenliğinde kalmayı tercih eder. Ancak Komorlar halâ adayı kendilerine ait bir parça olarak görmekte ve burada hak iddia etmektedirler. Adada yaşayan toplumun neredeyse tamamı Müslümandır. Adanın resmi dili Fransızca olmasına karşın yerli halk aynı zamanda Komorlar dilinin bir kolu olan Mahorca konuşur. Ada 1976 ile 2007 yılları arasında Fransa'ya bağlı bir bölgeyken 2011 yılından itibaren Fransa'nın bir ili ve 2014 yılında Avrupa Birliği üyesi ilk Müslüman ülke olur. Eski bir volkanik ada olan Mayot'da yaşayan halkın büyük bölümünü çevredeki yoksul adalardan yasa dışı yollarla gelen kişiler oluşturur. Buraya gelen göçmenler zor şartlar altında çalışsalar da maddi olarak kendi ülkelerinden daha iyi kazandıkları için buraya göç etmeyi tercih ederler. Kaçak göçmen olarak gelenlerin büyük bir bölümünü hamileliklerinin son günlerine giren kadınlar oluşturur. Bunun nedeni Mayot Adası'nda dünyaya gelen bebeklerin Fransız vatandaşlığı almaya hak kazanmasıdır. Yapılan güncel araştırmaya göre bu adada, "nüfusun yarısından fazlasının düzensiz ve derme çatma barınaklarda yaşadığı, su ve elektrik sıkıntısı çekildiği, çevre adalardan göçle gelen kaçak göçmenlerle sorunların ve suç oranının giderek arttığı görülmektedir. 18 yaş altında pek çok çocuğun sahipsiz olduğu, suç işleyerek yaşamını devam ettirdiği ve nüfusun büyük bir kısmının yoksulluk sınırının altında yaşadığı" (Roinsard, 2014: 28-49) belirtilmektedir.

e-ISSN 2791 https://www.folkloredebiyat.org

Romanda Moïse karakteri, henüz annesinin karnındayken tehlikelerden habersiz bir biçimde ilkel bir tekneyle çevre adalardan daha iyi bir gelecek için göç eden göçmen çocukları temsil eder. Doğal güzelliğinin yanı sıra sorunları görmezden gelinen bu ada tıpkı patlamak üzere olan bir volkan gibi şiddete teslim olup hem kendi çocuklarını hem de oraya göç edenleri birer katile ve suç makinasına dönüştürür. Göçün özellikle çocuklar, gençler ve kadınlar üzerindeki olumsuz etkilerine ve bu sorunlar karşısında insanlığın yeterince empati yapmadığına dikkat çekilen romanda, Marie'nin işe giderken her sabah gördüğü ama konuşmadığı küçük kız ile olan sözsüz iletişimi buna güzel bir örnektir. Toz ve kir içindeki, elleri işçi eli gibi sertleşmiş olan bu kız çocuğu, adaya göçmen olarak gelmiş kimsesiz bir çocuktur. Marie'nin "ona her gün kafeteryadan kalan bisküvi veya elmalardan veriyor olması ama onunla hiç konuşmuyor olması, diğer taraftan ona yaptığı bu küçük yardımın 30 saniye sürdüğünü, yoluna devam ettiğini ve bu küçük kız çocuğunu unuttuğunu" (Appanah, 2016: 14) belirtmesi, yanı başımızda olan insanlık dramlarına gözlerimizi kapatamasak da çoğu zaman sessiz veya çaresiz kaldığımızı gösterir. Yapıtta susmak veya unutmak bir sorun karşısında ötekini anlamayı engelleyen olumsuz bir yaklaşım olarak yansıtılır. Sahipsiz göçmen çocukları düşünen Marie, "bu çocuklar yetişkin olduklarında ne olacaklar?" (Appanah, 2016: 27) sorusuna yanıt aramasına karşın yanıt bulamaz. Yazarın romanını karşıtlıklar çerçevesinde kurguladığı görülür. Örneğin, adada çok fazla çocuk ve hamile olmasına karşın Marie'nin çocuğu olmamaktadır ve hastanede gördüğü hamile kadınlara içinden, "bu çocuğu gerçekten istiyor musun yoksa sırf Mayot'a gelmek, buranın kimliğini almak için mi istiyorsun" (Appanah, 2016: 16-17) diye sormak gelir. Adada Fransız kanunlarını uygulamakla görevlendirilmiş olan Fransız Polis Olivier karakterinin, Türk sahilinde karaya vurarak ölen Suriyeli kız çocuğunu (Aylan Bebek) anımsatarak, "bu olaydan sonra kendi kendisine birilerinin bir yerlerde bu Fransız adasını da hatırlayıp burada da çocukların plajda öldüğünü söyler diye umutlandığını ama burada yaşananların hiçbir zaman okyanusu aşamadığını" (Appanah, 2016: 52- 53) söylemesi ise daha iyi bir gelecek için göç yolunda ölüm kalım mücadelesi veren insanların acılarına dünyanın nasıl da kayıtsız kaldığına yönelik ağır bir eleştiridir. Ayrıca, bu adada yaşanan insanlık trajedilerinin Fransa gibi kendisini insan hakları, demokrasi ve medeniyetin beşiği olarak gören bir ülkenin denizaşırı ülkesinde meydana gelmesi ise Fransa'nın "özgürlük, eşitlik, kardeşlik" ilkeleriyle çelişmektedir. Yapıtta, Fransa'nın bir sömürgesi olan bu ada ülkesinin Fransa bayrağı ve egemenliğinde olduğu gerçekliğinin sorgulandığı ve bunun bir kandırmacadan başka bir şey olmadığına dikkat çeken pek çok söylem vardır. Örneğin, Bruce'un Adanın Fransa olarak nitelendirilmesine karşı olan isyanı bunun en iyi göstergesidir:

> Burası Mayotte ve sen buranın Fransa olduğunu söylüyorsun. S… git! Fransa böyle mi? Fransa'da ortalıkta sabahtan akşama kadar böyle dolaşan çocuklar görüyor musun? Fransa'da her gün onlarca tekneyle sahile inmeye çalışan ve birçoğu zaten yarı ölü olan insanlar var mı? Fransa'da tüm yaşamlarını ormanda geçiren insanlar var mı? Fransa'da insanlar pencerelerine böyle demir parmaklıklar takarlar mı? Fransa'da insanlar dışkılarını ve çöplerini böyle vadilere mi atar? (Appanah, 2016: 97)

Diğer taraftan, Moyot'un en yoksul ve suçun en yoğun yaşandığı bölgesi olan "Gazze" olarak adlandırılan bölgesine sadece seçim döneminde uğrayan siyasetçilerin, "eğer bana oy verir veya bana oy verilmesini sağlarsanız burayı Gazze değil Paris yapacağım" (Appanah,

e-ISSN 2791 https://www.folkloredebiyat.org

2016:106) sözüyle, popülist politikaların Batı demokrasileri için taşıdığı tehdit ve bu politikalardan kimlerin nemalanacağı kimlerinse kurban olabileceğini dile getirilir.

Tarih boyunca farklı gerekçelerle gerçekleştirilen göç eylemi, birey ve toplum hayatında yaşanan tecrübelere bağlı olarak anlamsal çağrışımları farklılaşan bellek biçimleri oluşturur. Bu göçler, "ereğine, gerçekleştiriliş şekline, göç edenlerin özelliklerine ya da göç edilen uzamların özelliklerine göre değerlendirilebilir" (Türkyılmaz, 2021: 173). Göç ve göçmen kavramının tarihsel boyutuna dikkat çekilen romanda, göçün toplumsal bellekteki farklı anlamsal çağrışımları, göçmen olarak nitelendirilen kişilerin her dönem değişen tanımları Olivier karakterinin dilinden aktarılır. Olivier, göç edenleri, "köleler, işçiler, veba kurbanları, hükümlüler, ülkesine geri gönderilenler, Yahudiler, Tekne İnsanları, mülteciler, belgesizler, yasadışı göçmenler" (Appanah, 2016: 53) gibi sözcüklerle süredizimsel bir biçimde sıralar. Özellikle deniz yoluyla göç edenlerin nasıl adlandırıldığına bakıldığında kullanılan imge ve kavramların büyük ölçüde toplumsal bellekte göçe ilişkin olumsuz izler bırakan ifadeler olduğu görülür. Örneğin, "Tekne İnsanları" (İng. Boat People) olarak adlandırılan ve Vietnam Savaşı'nın sona ermesinin ardından 1975-1995 yılları arası Vietnam'dan tekne ve gemi ile kaçan mültecilere gönderme yapılarak bu döneme ilişkin toplumsal bellekteki acı olaylar anımsatılır. Dünyanın herhangi bir yerinde yaşayan insan hayatının yeryüzünün diğer yerlerinde yaşayan insan hayatı kadar değerli olduğuna dikkat çekmek isteyen yazarın, göçmenlerin nasıl bir yaşam hayal ederek göçtüklerini anlattığı sözcükler ve kullandığı imgeler ise göçün tarihsel nedenlerini ortaya koyması açısından dikkat çekicidir: "El-Dorado, serap, cennet, kimera, ütopya, Lampedusa" (Appanah, 2016: 53). Bu sözcükler tarih boyunca cennet arayışının nasıl cehenneme, umudun nasıl umutsuzluğa, ütopyanın nasıl distopyaya dönüşebileceğine işaret eder. Örneğin, metinde geçen "El-Dorado" sözcüğü, bir yerlerde henüz kimsenin keşfetmediği hazinelerin veya insana üstünlük kazandıracak bir iksir bulunduğunu imleyen efsaneye gönderme yapar. Kayıp cennet arayışını simgeleyen El -Dorado, edebiyattan sanata pek çok alanın araştırma konusu olmuştur. Bir yandan insanın içindeki açgözlülüğü ve iktidar sahibi olma arzusunu simgeleyen bu sözcük diğer yandan insanın ötekini tanıma ve farklı yerleri keşfetme isteğiyle ilişkilidir. El- Dorado efsanesinin kökeni İspanyol denizcilerin yeni yerler ve sömürge arayışıyla çıktıkları Amerika kıtasındaki maceralarına dayanmaktadır ve masum görünen bu arayışın altında pek çok acı yatar. İspanyolların öncülük ettiği bu altın arayışı zamanla binlerce ton altının Avrupa'ya taşınmasının yanı sıra bu altınlarla yetinmeyerek sömürgeleştirdikleri yerli halka her türlü zulmü yapan ve onları köleleştiren açgözlü sömürgeci toplumun varlığına işaret eder. Yapıtta, "El- Dorado, serap, kimera, ütopya" sözcükleri uzak ülkelere ve bilinmeyene duyulan merak, gizem ve sömürgeciliği simgeler. Metinde adı geçen, İtalya'nın Afrika'ya en yakın noktasında bulunan Lampedusa Adası ise son yıllarda savaş ve yoksulluk gibi nedenlerle Afrika'dan Batıya gitmek için botlarla Akdeniz'e açılan ve pek çoğu ölümle sonuçlanan kazaların yaşandığı bir uzamdır. "Her uzamda, göçü çeken ya da iten sayısız faktör vardır ve bunlar göç eden insanları farklı şekillerde etkiler" (Er, 2015: 45). Yazar, günümüzde göçe ilişkin toplumsal belleğe yer etmiş olan bu uzamlara gönderme yaparak insanlığın bu durumdan nasıl acı bir biçimde etkilendiğini anımsatır.

Diğer taraftan, çağdaş Frankofon yazarlarda ada imgesinin ütopyadan distopyaya doğru evirildiği gözlemlenir. Neau, "geçmişte Batılıların gözünde egzotik hatta ütopik olarak nitelendirilen ve genellikle ulvî, gizemli yerler olarak tasvir edilen çoğu sömürge adaları olan bu adaların, günümüzde çağdaş Frankofon yazarlar tarafından ada sakinlerinin gözünden, şiddetin, sosyal eşitsizliklerin, iklim ve sürgün sorunlarının anlatı merkezine alınarak aktarıldığı uzamlar olarak yer aldığına ve bu yazarların güncel bir konu olan 'çöküş' ve 'karşı-egzotizm' kavramına odaklandıklarına" (Neau, 2021: 210- 215) dikkat çeker.

Romanda geçen Bandrakouni sahili, göçmenlerin bilmedikleri bir uzama ilk adımlarını attıkları yerdir. Moïse daha önce biyolojik annesinin nasıl olur da kendisini önüne gelen ilk kişiye vermiş olabileceğini anlamlandıramazken, yaşadığı şiddet ve çaresizlik duygusunun insanı nelere sürükleyebileceğini fark ettiğinde onunla empati kurmaya başlar. Annesinin ilkel bir bot olan Kwassa'ya binmek için bile belli bir miktar para vermesi gerektiğini, bu kırılgan tekneye binmenin cesaret gerektirdiği artık daha iyi anlar ve şöyle der: *"*Bandrakouni sahilinin neye benzediğini biliyorum, acıma ve korkudan daha fazlasının gerektirdiğini, biraz da sevgiye ihtiyaç olduğunu biliyorum*"*(Appanah, 2016:144). Moïse, bu göçmenlerin hem ülkelerini hem de sevdiklerini kaybetme pahasına nasıl bir cesaret sergilediklerini duygusal ifadelerle aktarır. *"*Annem bu yola düştüğünde benim yaşlarımda olduğunu fark ettim. Gece geçiş sırasında korkmuş muydu? Ağlamış mıydı? Baobab ağaçlarında beni içine sokabileceği bir oyuk olduğunu biliyor muydu? (Appanah, 2016: 144) diye sorar. Romanda adı geçen Baobab ağacı, Afrika kültürünü simgeler. Bu ağacın, bulunduğu bölgede yaşayanlara üstün özellikler, büyülü güçler kazandırdığına, bu devasa ağacın gövdelerinde atalarının ruhlarının yaşadığına inanılmaktadır. Edebiyatta ağaç imgesi genellikle yaşam döngüsünü yani insan yaşamının farklı evrelerini ifade eder. Yaşlı bir Baobab ağacının gövdesi barınak görevi gördüğünden, romanda bu ağaç hem Moïse'in atalarını hem de güvenlik duygusunu simgelemektedir. Örneğin, Moïse'in "bir plajda yalnızca bir baobab ağacı olmak ne harika bir yaşam olurdu" (Appanah, 2016: 130) ve "baobab ağacının kovuğunda artık güvendeyim" (Appanah, 2016: 148) sözleri, onun güvenlik ihtiyacının göstergesidir. Unutulmamalıdır ki güvenlik ihtiyacı tehdit algısıyla başlar. Güvenlik ve tehlike gibi iki zıt kavramdan hareket edilecek olursa, bu ağacın batı edebiyatının önemli yapıtlarından Saint- Exupery'nin *Küçük Prens* adlı romanında tehlikeye işaret ettiği görülecektir. Öyküde Küçük Prens her sabah küçük gezegenindeki devasa baobab ağaçlarının tohumlarını temizler çünkü baobab ağaçlarının çok fazla büyümesinden endişe duyar ve bu ağaçların sevdiği her şeyi yok edeceğine inanır. Afrika ve doğu kültüründe kutsal kabul edilen ve yaşamı simgeleyen bu ağacın batı edebiyatında kötülükle ilişkilendirmesi ise farklı kültürlerin aynı nesneye yüklediği karşıt imgeleri göstermesi açısından ilginçtir. "St. Exupery'in *Küçük Prens* adlı yapıtında baobabların özel bir anlamı vardır ve yok edilmesi gereken sorunu sembolize ettikleri gibi küçük sorunların daha büyük sorunlara yol açacağını da ima ettiği" (Colette, 2011: 185) söylenebilir.

Yazarın zengin imgelem gücü romanın şiirsel anlatımında kendisini gösterir. Metinde göçe ilişkin kültürel ve toplumsal belleği harekete geçirecek pek çok imgeye yer verilmiştir. Örneğin, "deniz yosunlarına yapışan hayaller ve dev midyelerin oyuklarında uyuyan bebekler ..." (Appanah, 2016: 11) ifadesinde olduğu gibi, yazarın göç yolunda yaşanan insanlık dramını anlatırken kullandığı şiirsellik, benzetmeler ve semboller oldukça etkileyicidir ve okurun çağımızın bu acı gerçeğiyle yüzleşmesine yardımcı olur.

3. Kimlik, yabancılaşma ve şiddet

Sömürge sonrası yapıtların en çok ele aldığı tematik unsurların başında; kimlik, yabancılaşma ve şiddet temaları gelmektedir. Yapıttaki "Tropique "(Tr. Dönence) sözcüğü dünyanın iki ayrı kutbundaki meridyenler gibi hiçbir zaman bir araya gelemeyecek olanı yani farklılıkları simgeler. Ayrıca yazar bu sözcükle Martinik doğumlu sömürge karşıtı Fransız yazar ve siyasetçi Aimé Césaire'e gönderme yapmış olabilir. Césaire 1939 yılında eşi ve arkadaşları ile *Tropiques* adında bir dergi çıkarır. Bu dergide yayımlanan yazılar genellikle sömürgecilik karşıtı bir tavır sergiler. "Césaire'in bu dergiyi çıkartırken amacı, Martinik halkının kendilerine olan bakış açısını kırmak, Afrika'nın uygar bir tarihi ve gelişmiş bir kültürü olduğunu göstermek, kapsayıcı bir alternatif hümanizm ve evrenselcilik geliştirmeye çalışmaktır" (Fisunoğlu ve Dumlu, 2018: 53).

Şiddeti anlamak için öncelikle onu ortaya çıkaran etkenlerin ve çatışmaların iyi belirlenmesi gerekir. Şiddet kimi zaman kimlik bunalımı ve yabancılaşmayla kimi zaman da temel insani ihtiyaçların karşılanamamasından çıkabilir. Johan Galtung'a göre, "insanlık için evrensel bir ihtiyaç listesi oluşturmak mümkün olmamakla birlikte, belli başlı sınıflandırmalar yaparak genel anlamda her insanın sosyal çevresine ve sosyal zamanına göre ihtiyaçlar belirlenebilir" (Simenov, 2019: 498). Galtung dört temel ihtiyaçtan bahseder: "çatışmayı önlemek için 'güvenlik ihtiyacı', sefaletten kaçınmak için 'refah ihtiyacı', yabancılaşmamak için 'kimlik ihtiyacı' ve baskıdan kurtulmak için 'özgürlük ihtiyacı' " (Simenov, 2019: 498). Şiddet olgusunu da sınıflandıran Galtung, şiddeti üç türe ayırır: "kişisel veya doğrudan şiddet, yapısal veya dolaylı şiddet, kültürel veya sembolik şiddet. Şiddeti uygulayan kişi belli olduğunda doğrudan yani kişisel bir şiddetten bahsedilirken şiddeti uygulayan kişinin veya unsurun belirlenemediği durumlarda uygulanan şiddet, yapısal veya dolaylı şiddet" (Galtung, 1969: 170-171). Yapısal şiddette genellikle eşit olmayan bir dağılımın sebep olduğu adil olmayan yaşam olanakları söz konusudur. Bu nedenle de eleştirinin odağında özneden ziyade yapısal şiddete olanak tanıyan yapının kendisi vardır. Kültürel şiddet ise toplumdan topluma değişen ve o toplumda yaşayan insanların meydana getirdiği bir olgudur ve şiddeti haklı çıkarma veya ona bir kılıf bulma eğilimi taşır. Galtung, "Kültürel şiddetin bir kültürü bütün olarak şiddetle ilişkilendirmek yerine kültürün belli öğelerinin bir şiddeti besleyecek biçimde suiistimal edilmesi" (Galtung, 1990: 291) olarak tanımlar. "Bu meşrulaştırma genellikle inançlar, tutumlar veya sembollerle gerçekleştirilmeye çalışılır. Bir toplumun dini yapısı ve buna dayalı olarak gelişen kültürel değerleri doğrudan veya yapısal şiddete sebep olabilir" (Simeonov, 2019: 501).

Romanda şiddetin duygusal boyutunun yanı sıra insanları şiddete iten etkenlere dikkat çeken anlatı kişileri, varoluşlarının acıklı yüzüyle tek başlarına savaşmak durumunda kalırlar. Çocuk yaştan itibaren sokaklarda yaşamaya başlayan, hırsızlık, içki, uyuşturucu gibi tüm kötü alışkanlıkları edinen roman karakteri Bruce'un nasıl bir suç liderine dönüştüğü önyargılardan sıyrılarak insancıl bir bakış açısıyla aktarılır. Asıl adı İsmail Said olan Müslüman ve Adanın yerlisi olan bu karakter, yabancı bir derneğin izlettiği Batman adlı filmi izledikten sonra Bruce olmaya karar verir. Sömürgecilere, gazetecilere, siyasetçilere her fırsatta eleştiri getiren Bruce, bulunduğu gettoyu kötü tanımladıkları için onlara kızgındır. Çünkü bu getto sadece uzamsal farklılığı değil aynı zamanda ideolojik ve kültürel farklılığı ifade eder. Adanın çocukluğundaki

halinin daha iyi olduğunu, okula gittiğini, Fransızca öğrendiğini hatta okuldan sonra medreseye gittiğini hatırlatarak, "babasının onun için hayalleri olduğundan, okumasını, iyi Fransızca konuşmasını, denizaşırı yerlere gidip takım elbise giymesini, büroda çalışmasını istediğinden" (Appanah, 2016: 83) bahseder. Ancak, okulda öğretilen Fransızca ona zor geldiği ve evde çalışmaya yeterince imkânı olmadığı için başarısız olmuştur. Onu isyana ve suça iten ilk olay sömürge ülkelerinden gelen ve "beyaz" olarak tanımladığı öğretmenlerinin ona öğrenme zorluğu olan çocukların okuduğu okula gitmesi gerektiğini söylemesiyle başlar. Bir tür aşağılanma duygusu hatta psikolojik bir şiddet yaşayan çocuğun tüm hayalleri yıkılır. Kendi topraklarında Batılılar tarafından ötekileştirilmiş, egemen güçler tarafından yetersiz bulunmuştur. Galtung'un sözünü ettiği aktörü tam olarak bilinmeyen dolaylı ve yapısal bu şiddet karşısında sisteme başkaldıran çocuk, okuldan yani o kurumdan uzaklaşır. Çocuğun yaşadığı ikinci şiddet ise ailesi tarafından küçük bir suçun bedelinin bedensel şiddette maruz kalarak ödetilmesi olur. İlk suçunu 10 yaşında kendi kız kardeşinden 1 Euro çalarak işleyen çocuğun cezası oldukça acımasız olur. Babası onu sandalyeye bağlar, her bir aile bireyi ona vurur ve bir daha yaparsa köyün merkezine bağlanacağı söylenir. Böylece kendi ailesinden, kendi toplumunun değer yargılarından da koparak sokaklarda yaşamaya başlar. Yapısal ve psikolojik şiddet onun ruhunu sakatlayıp kurumlara olan inancını yitirmesine neden olurken fiziksel şiddet bedeninde izler bırakır. Romanda şiddetin öğrenilen bir duygu olduğu, kişisel olduğu kadar yapısal bazı özellikler taşıdığı Bruce örneğinden hareketle gösterilmiştir. Bruce'un Moïse'e uyguladığı şiddet kişisel şiddetken Bruce'un çocukken yaşadığı şiddet yapısal ve kültürel şiddettir. Yapısal şiddet durumunda bu şiddeti oluşturan kişi veya sorumluların ortaya çıkartılması zordur. Çünkü kişiye zarar veren şey yapı içinde inşa edilmiştir. Örneğin, Bruce'un okulda başarısız oluşu onun maddi güce sahip olamama durumu ve sömürgeci zihniyet ile ilişkilidir ve yapısaldır. Bruce'un ailesi tarafından dövülerek cezalandırılması ve bir daha suç işlerse mahalle meydanına çıkarılarak cezalandırılacağının söylenmesi ise şiddetin kültürel boyutuna işaret eder.

Diğer taraftan, Moïse karakterinin polise verdiği ifadede, sadece bir katil olmadığını "bir zamanlar kitap okuyan, müzik dinleyen, Lego'da usta olan biri olduğunu, Bruce' la nasıl savaşacağını bilemediğini ve korkunun aylarca onu nasıl felç ettiğini" (Appanah, 2016: 37) belirtmesi, insanları şiddete iten bir diğer etkenin de korku olduğunun altını çizer. Gazze'de olduğu süre boyunca korkunç şeyler yaşayan Moïse bu durumu, "korku, açlık, yürüyüş, uyku, korku, açlık, yürüyüş, uyku" (Appanah, 2016: 104) gibi tekrar eden sözcükler kullanarak betimler. Böylece hem korkunun söz konusu uzamda ne kadar olağan bir duygu olduğu hem de şiddetin boyutu metinde pekiştirilmiş olur.

Romanda, Batı toplumunun adadaki bireyleri bütünleştirme ve entegre etme çabaları sonuçsuz kalır. Adada yaşayan Fransızlar ve yerliler arasında hem sosyal refah hem de toplumdaki konum ve imkânlar açısından farklılıklar vardır. Bruce örneğinde görüldüğü üzere, buranın yerlileri kendi ülkelerinde kötü şartlarda yaşamakta, parçalanmış aidiyet duygusu hissetmekte, kendilerine bile yabancılaşmaktadır. Moïse'in kullandığı iyi Fransızcayı eleştiren Bruce, "iyi Fransızca konuşuyorsun, temiz sözcükler, düzenli sözcükler, beyaz sözcükler kullanıyorsun. Ama bu senin ne işine yaradı ki? (Appanah, 2016: 64) diyerek Batılılar tarafından kabul görmemiş, ötekileştirilmiş olmanın acısını dile getirir. Ayrıca "beyaz sözcükler"

ifadesiyle, sömürgecilerin sömürülen toplumlara miras bıraktığı dile gönderme yapılır. Sömürgeci zihniyetin değersizleştirme sürecinin sonucu olarak ortaya çıkan aşağılık hissi, sisteme başkaldırıyı tetikleyerek kişileri intikam almaya ve şiddete yönlendirir. Adaletsizlikler ve sorunlara karşı duyarsızlıklar sürdükçe şiddetin bu utanç verici boyutu herkesi etkilemeye devam edecektir. Sartre, Fanon'un *Yeryüzünün Lanetlileri* adlı yapıtına yazdığı önsözde, Batı toplumlarını sömürgelerde uyguladıkları çeşitli zulümlerden utanç duymaya davet eder ve işlenen insanlık suçlarına kayıtsız kalmamaları çağrısında bulunur. Sartre ünlü önsözünde, "Bu kitabı okuma cesareti gösterin, en baş nedeniniz de sizi utandıracağı olmalı; utanç, Marx'ın da dediği gibi, devrimci bir duygudur" (Fanon, 2007: 22) der. Romanda göç ve şiddetin boyutu öyle utanılacak bir hal alır ki insanlığın bir parçası olan okur da bu utanca dahil olur. Romanda yazarın tüm insanlık için onurlu bir yaşam arzusu içinde olduğu açıkça görülür.

Sonuç

Şiddetin ve gerilimin hüküm sürdüğü bir uzamda bulunmuş olan beş farklı kişiyi bir araya getiren yazar, onlara yaşamlarını etkileyen olay örgüsünün bir parçasını anlatma olanağı sunar. Her bölümün kendi anlatı kişisi, bakış açısı, ölçüsü, sesi, kültürel sözcükleri ve belleği vardır. Romanda karakterlerin hem birbiriyle söyleşime geçtiği hem de kullandıkları sözcüklerin kendine özgü bir iç söyleşimi olduğu görülür. Böylece metin Bakhtin ve Kristeva'nın sözünü ettiği çoksesli anlatı yapısına kavuşur. Büyük ölçüde karşıtlıklar üzerinden kurgulanan yapıt, gerçekliğin çok yönlü yapısına vurgu yapar. Yazının dönüştürme, varsayımları ve kesinliklerini sarsma etkisi olduğunu kanıtlayan bu roman; Avrupalıyla Afrikalıdan, zenginle fakirden, özneyle nesneden, güçlüyle güçsüzden, iyilikle kötülükten oluşan çeşitli dünyaları analiz ederek kimsenin yabancılaştırılmadığı herkesin kendisini ifade edebildiği bir yol arayışına dönüşür. Duyular, uzamlar ve nesneler kimi zaman bireysel belleği kimi zaman da kültürel ve toplumsal belleği harekete geçirerek yaşamı anlamlandırma ve ötekini daha iyi anlama noktasında yazının hizmetine sunulur. Roman karakterlerinin söylemleri, göç ve göçmen kavramının tarihsel boyutuna, toplumsal bellekteki farklı anlamsal çağrışımlara ve göçün getirdiği acılara dikkat çeker. Göçün yıkıcı etkisi, anlatı kişilerinin kullandığı zengin imgelem gücünde ve anlatının şiirsel yapısında kendini gösterir. Şiddetin öğrenilen bir duygu olduğu, kişisel olduğu kadar görünmeyen yapısal ve kültürel unsurlar barındırdığı, roman karakterlerinin davranış ve söylemleri analiz edilerek ortaya konulmuştur.

Yazarların katkı düzeyleri: Birinci Yazar %100

Contribution Rates of Authors to the Article: First Author %100

Etik komite onayı: Çalışmada etik kurul iznine gerek yoktur.

Ethics committee approval: Ethics committee approval is not required for the study.

Finansal destek: Çalışmada finansal destek alınmamıştır.

Support Statement (Optional): No financial support was received for the study.

Çıkar çatışması: Çalışmada potansiyel çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Statement of Interest: There is no conflict of interest between the authors of this article.

Kaynakça

Aktulum, K. (2018). Metinlerarasılık görüngüsünde gerçeklik ya da metnin göndergeselliği. *Bilig Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi,* 85*,* 233- 256.

Appanah, N. (2016). *Tropique de la violence*. Gallimard.

Appanah, N. (2016). Julien Bisson ile röportajından (Erişim tarihi: 05/09/2016) https://www.lexpress.fr/culture/livre/nathacha-appanah-et-la-situation-des-mineurs-a-mayotte_1822394.html.

Bachelard, G. (1959). *La Poetique de l'espace* (A. Tümertekin Çev.) *Uzamın poetikası*, (1. Baskı 2008) İthaki.

Bakhtine, M. (1970). *La Poétique de Dostoïevski*. Seuil.

Baudelaire, C. (1967). *Baudelaire ve kötülük çiçekleri* (Yetkin, S. K. Çev.) Varlık.

Bres, J., Haillet P., Mellet S., Nolke, H., Rosier, L. (2005). Dialogisme et polyphonie, approches linguistiques, *Actes du colloque de Cerisy.: Approches linguistiques. de Boeck. Duculot*, 280-2005.

Colette, B. (2011). Archéo-analyse de l'oeuvre: Le Petit Prince : l'écriture d'un secret ou la trace secrète d'une écriture hiéroglyphique. *Psychologie. Université Paul Valéry - Montpellier.*

Er, A. (2015). İtici ve çekici faktörler bağlamında iç göç: Gaye Hiçyılmaz'dan fırtınaya karşı. *Göç Dergisi, 2* (1), 43-58.

Fisunoğlu, S. ve Dumlu, A. (2018). Kolonyal söylem: Bir savaşçı Aimé Césaire. *International Journal of Education Technology and Scientific Researches,* 5, 43-57.

Frantz, F. (2007). *Yeryüzünün lanetlileri.* J. P. Sartre, "1961 Tarihli Baskıya Önsöz", *Yeryüzünün lanetlileri* (içinde), (Şen S. Çev.) Versus.

Galtung, J. (1969). Violence, peace and peace research. *Journal of Peace Research, 6(3),* 197-191.

Galtung, J. (1990). Cultural violence. *Journal of Peace Research, 27(3)*, 291-305.

Genette, G. (1966). *Figures I.* Seuil.

Güngör, K.T. (2018). Arayış ve kaçış metaforu olarak Baudeliare'in *kötülük çiçekleri*. *Al Farabi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi,* 2/1, 115 – 137.

Kristeva, J. (1970). *Une Poétique Ruinée, préface à Bakhtine, Mikhaïl, La Poétique de Dostoïevski.* Seuil.

Kristeva, J. (1970). *Le texte du roman.* Mouton Publishers, The Hague.

Madran, C.Y. (2012). *Modern İngiliz romanında Bakhtin*. Gündoğan.

Neau, J. (2021). Violence et effondrement dans la fiction insulaire francophone contemporaine: l'île comme dystopie? (Alfred Alexandre, Les Villes assassines; Nathacha Appanah, Tropique de la violence). *Quêtes littéraires,*11, 206-218.

Roinsard, N. (2014). Conditions de vie, pauvreté et protection sociale à Mayotte. *Revue française des affaires sociales, 4,* 28-49.

Simeonov, A., A. (2019). Bulgaristan'da Türk azınlığa uygulanan şiddet (1944 1989): Galtung'un barış modeli bağlamında bir inceleme. *Journal of Mehmet Akif Ersoy University Economics and Administrative Sciences Faculty. 6 (2)*, 496-509.

Todorov, T. (1981). *Mikhaïl Bakhtine. Le Principe Dialogique*. Seuil.

Türkyılmaz, Ü. (2021). *Amin Maalouf'un penceresinden göç ve kimlik.* Gazi.

Bu eser Creative Commons Atıf 4.0 Uluslararası Lisansı ile lisanslanmıştır. (This work is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License).